

Mieczysław Adamowicz
Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej
Magdalena Zwolińska-Ligaj
Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

Lokalne czynniki innowacyjności – perspektywa władz lokalnych i przedsiębiorców

LOCAL FACTORS OF INNOVATION - THE PERSPECTIVE OF LOCAL AUTHORITIES AND ENTREPRENEURS

Celem pracy jest określenie kluczowych czynników wzmocnienia innowacyjności lokalnej gospodarki z perspektywy lokalnych uwarunkowań rozwojowych i na tej podstawie wskazanie wniosków w odniesieniu do lokalnej polityki proinnowacyjnej. Badania sondażowe z wykorzystaniem kwestionariusza wywiadu skierowanego do przedstawiciela władzy lokalnej oraz skierowanego do właścicieli (lub menedżerów) przedsiębiorstw zrealizowano na terenie dwóch powiatów województwa lubelskiego. Materiał badawczy stanowiło 14 wywiadów z reprezentantami gmin i 147 wywiadów z przedsiębiorcami. Pozytywnie zweryfikowano hipotezę o występujących różnicach w postrzeganiu lokalnych czynników innowacyjności z perspektywy lokalnych władz samorządowych i przedsiębiorców, a także różnicach w postrzeganiu roli lokalnych czynników innowacyjności występujących na obszarach o różnym stopniu zaawansowania procesów rozwojowych w skali lokalnej.

Słowa kluczowe: innowacyjność, rozwój lokalny, województwo lubelskie

Wstęp

Rozpatrywanie problemu innowacyjności na szczeblu lokalnym wymaga uwzględnienia dorobku z zakresu rozwoju regionalnego i lokalnego, w którym kluczowe jest pojęcie rozwoju. Rozwój lokalny zdefiniować można zatem jako „pozytywne przemiany o charakterze ilościowym i jakościowym w poziomie życia społeczności lokalnej oraz w warunkach funkcjonowania podmiotów gospodarczych, uwzględniające potrzeby, priorytety i preferencje oraz uznawane systemy wartości przez mieszkańców i przedsiębiorców”¹. W innym, podmiotowym ujęciu rozwój lokalny rozumiany być może jako „działania podejmowane z woli lokalnych samorządów, przedsiębiorców, stowarzyszeń i innych podmiotów na podstawie refleksji dotyczącej waloryzacji miejscowych zasobów, uwzględniającej specyfikę terytorialną i bazujące na zasobach endogenicznych”². Współczesne ujęcia rozwoju lokalnego, w porównaniu do tradycyjnych, akcentują znaczenie takich czynników rozwoju, jak m. in. jakość

¹ M. Ziółkowski, M. Goleń: Zarządzanie strategiczne rozwojem lokalnym, w: H. Sochacka-Krysiak (red.), Zarządzanie gospodarką i finansami gminy, SGH w Warszawie, Warszawa 2003, s. 45.

² A. Potoczek: Polityka regionalna i gospodarka przestrzenna, AGENCJA TNOiK i CENTRUM KSZTAŁCENIA i DOSKONAŁENIA KUJAWSCY, Toruń 2003, s. 149.

środowiska naturalnego, współpraca czy innowacyjność³. Ten ostatni zajmuje szczególne miejsce wśród czynników rozwoju i wzrostu społeczno-gospodarczego i uznawany jest za jeden z najbardziej progresywnych⁴.

W kontekście gospodarki innowacyjność „jest cechą oznaczającą zdolność do tworzenia i wdrażania innowacji, jak również ich przyswajania”⁵. W bardziej szczegółowym ujęciu innowacyjność tą rozumie się, jako „zdolność i chęć podmiotów tej gospodarki do ciągłego poszukiwania i wykorzystywania w praktyce gospodarczej wyników badań naukowych i prac badawczo-rozwojowych, nowych koncepcji, pomysłów, wynalazków, doskonalenia i rozwoju wykorzystywanych technologii produkcji materialnej i niematerialnej, wprowadzania nowych metod i technik w organizacji i zarządzaniu, doskonalenia i rozwijania infrastruktury oraz zasobów wiedzy”⁶.

W przypadku jednostek terytorialnych kategoria innowacyjności rozumiana jest jako zdolność do uczestniczenia w cyklu innowacyjnym i postrzegana jako ich cel rozwoju. Istotą nowego paradygmatu rozwoju lokalnego jest prowadzenie lokalnej, proinnowacyjnej polityki gospodarczej, społecznej i przestrzennej, wzmacniającej konkurencyjność gospodarki lokalnej. Polityka taka powinna stymulować poprawę zdolności podmiotów tej gospodarki do uczestnictwa w cyklu innowacyjnym, szczególnie na etapie absorpcji efektów dyfuzji innowacji. W tym ujęciu innowacyjność jest istotnym, egzogenicznym czynnikiem rozwoju lokalnego⁷. W szczególności kreowanie innowacyjności gospodarki lokalnej polega na takim, prowadzonym przez władze gminy, zarządzaniu, dzięki któremu wzrasta zdolność gospodarki lokalnej do absorpcji innowacji mających swoje źródło poza jej obszarem (pozyskiwanie innowacji jako egzogenicznych czynników rozwoju lokalnego) oraz generowania rodzimych innowacji m.in. na podstawie lokalnego, endogenicznego potencjału innowacyjnego, a także wdrażania praktycznego i dyfuzji innowacji w gospodarce lokalnej lub ponadlokalnej⁸.

Wśród wielu działań wspierających innowacyjność i przedsiębiorczość możliwych do podjęcia przez samorządy można wymienić m.in.⁹: prowadzenie

³ E. J. Blakely, N. Green Leigh: *Planning local economic development. Theory and practice*, SAGE, Los Angeles 2010, s. 94.

⁴ P. Niedzielski, I. Jaźwiński: *Polityka regionalna i innowacje w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa zachodniopomorskiego*, III Konferencja naukowa z cyklu „Wiedza i Innowacje” pt. „Wiedza i innowacje w rozwoju gospodarki: siły motoryczne i bariery”, Kraków, 11 stycznia 2007, <http://www.institut.info/IIIkonf/referaty/1b/NiedzielskiJazwinski%20Polityka%20regionalna%20i%20innowacje.pdf>, (12.01.2017).

⁵ P. Niedzielski, J. Markiewicz, K. Rychlik, T. Rzewuski: *Innowacyjność w działalności przedsiębiorstw. Kompendium wiedzy*, UNIWERSYTET SZCZECIŃSKI, Szczecin 2007, s. 86.

⁶ P. Niedzielski: *Słownik Innowacji – Leksykon haseł*, hasło: innowacyjność, http://www.pi.gov.pl/parp/chapter_96055.asp?soid=FA1A433EA536472DB353B72F0F987EEB, (12.01.2017).

⁷ R. Broł: *Innowacyjność lokalnych jednostek terytorialnych*, w: *Gospodarka lokalna w teorii i praktyce*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu Nr 46, Wrocław 2009, s. 59-60.

⁸ R. Broł, A. Sztando: *Strategiczne kreowanie innowacyjności gospodarki lokalnej na przykładzie gminy Polkowice*, w: *Gospodarka lokalna w teorii i praktyce*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu Nr 179, Wrocław 2011, s. 211.

⁹ M. Huczek: *Rola samorządu terytorialnego w rozwoju innowacyjności lokalnej*, *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Zarządzanie*, Nr 1/2006, s. 31-32.

przemysłanej polityki względem inwestorów, udzielanie pożyczek, gwarancji kredytowych na sfinansowanie przedsięwzięć w sferze postępu technicznego, dzierżawienie lub tworzenie obiektów, tworzenie funduszy poręczeń, inkubatorów przedsiębiorczości, parków technologicznych, zakładanie placówek badawczo-rozwojowych, powoływanie instytucji pobudzających inicjatywy gospodarcze, rozbudowa urządzeń infrastruktury biznesu, tworzenie stref aktywności gospodarczej, dbałość o infrastrukturę techniczną, podejmowanie działań promocyjnych. Władze terytorialne powinny także współtworzyć klimat proinnowacyjnych zachowań, mobilizować społeczności od wdrażania nowych produktów, procesów zarządzania oraz tworzyć lokalną atmosferę przedsiębiorczości. Oddziaływanie na lokalny układ terytorialno-produkcyjny wymaga także nowoczesnego, innowacyjnego urzędu.

Wsparcie lokalnych procesów innowacji musi być osadzone w lokalnych czynnikach i otoczeniu społecznym i kulturalnym¹⁰, uznaje się bowiem, że kluczową, endogeniczną siłą sprawczą, kreującą innowacyjność lokalnej jednostki terytorialnej, są zasoby lokalnego kapitału ludzkiego oraz lokalnego kapitału społecznego. Skala, struktura i jakość tych zasobów określają zdolność gospodarki lokalnej do uczestnictwa w procesie innowacyjnym, szczególnie w fazie aplikowania efektów dyfuzji innowacji¹¹.

Poza czynnikami związanymi z kapitałem ludzkim i społecznym procesy innowacyjne w skali lokalnej warunkowane są wieloma innymi czynnikami, a koncepcje lokalnych uwarunkowań regionalnych zdolności innowacyjnych bazują na różnych podejściach do koncepcji przestrzeni¹², przy czym współczesne podejście do rozpatrywania procesów rozwojowych w układzie przestrzennym uwzględniać powinno interpretację pojęcia „terytorium” odwołującą się do ogółu zasobów danego obszaru, akcentującą zasoby niematerialne, w tym kapitał ludzki i społeczny. Przestrzeń we współczesnym ujęciu bowiem „wytwarza dynamikę gospodarczą i nadaje jej sobie tylko właściwe cechy, a terytorium określane jest przez pryzmat relacji i aktywności lokalnych aktorów oraz kapitału społecznego i instytucjonalnego”¹³. W tym kontekście, w przebiegu lokalnych procesów gospodarczych podkreśla się znaczenie zakorzenienia w lokalnych warunkach rozwojowych, bliskości i uczenia się jako czynników wzmacniających zaufanie i umożliwiających zmniejszenie ryzyka przedsiębiorczości.

¹⁰ M. Adamowicz: Lokalne strategie innowacji jako narzędzie zarządzania rozwojem powiatów stanowiących obszary potencjalnego wzrostu Lubelszczyzny, *Roczniki Naukowe SERiA*, T. 17, Z. 3/2015, s. 18.

¹¹ R. Broł: *Innowacyjność lokalnych jednostek...*, s. 57-58.

¹² R. Capello wyodrębnia trzy teorie innowacyjności i produktywności w regionalnych procesach wzrostu. Pierwsze z nich, sektorowe i funkcjonalne, przewiduje powstanie innowacji w wyniku obecności innowacyjnych sektorów lub funkcji, gdzie fizyczna bliskość między podmiotami ułatwia wymianę wiedzy ukrytej. Drugie podejście, strukturalne, interpretuje innowacje regionalne jako skutek obecności elementów w regionie, które tworzą obszar podatny na innowacje. Trzecie podejście – poznawcze – interpretuje innowacje jako wynik obecności procesów zbiorowego uczenia się i dostosowania do ryzyka innowacji podkreślając znaczenie geograficznej i społecznej bliskości oraz istnienia zasad, przepisów i norm zachowań, które ułatwiają współpracę między uczestnikami oraz stymulują rozwijanie form organizacyjnych, które wspierają procesy uczenia się. Podejście poznawcze wykracza poza przestrzeń rozumianą jako bliskość geograficzna. W tym podejściu przestrzeń staje się źródłem kreowania wiedzy dostarczając społeczno-ekonomicznych i geograficznych podstaw na których proces zbiorowego uczenia się może być inkorporowany, R. Capello: *Innovation and Productivity: Local Competitiveness and the Role of Space*, w: *Handbook of Regional Innovation and Growth*, red. P. Cooke, B. Asheim, R. Boschma, R. Martin, D. Schwartz, F. Todtling, EDWARD ELGAR PUBLISHING, 2011, s. 116.

¹³ A. Nowakowska: *Regionalny wymiar procesów innowacji*, WYDAWNICTWO UŁ, Łódź 2011, s. 17, 19.

Podkreślić można także, że zaangażowanie przedsiębiorców w lokalne struktury społeczne może przekształcić się w skuteczny mechanizm do lepszego wykorzystania lokalnych zasobów, możliwości rynkowych lub struktur instytucjonalnych. Rolą przedsiębiorców i innych podmiotów jest wykorzystać kontekst lokalny w celu zwiększenia efektywności procesów gospodarczych¹⁴.

Analizując zagadnienie innowacyjności z perspektywy przedsiębiorstw zauważyć należy, że innowacje zapewniają trwałe podstawy ich rozwoju, gdy układają się one w ciągły proces innowacyjny. Zależy on z kolei od wielu czynników wewnętrznych przedsiębiorstwa, w tym przede wszystkim od postaw ludzkich podatnych na stały proces uczenia się i adaptacji do zmieniających się warunków oraz od czynników zewnętrznych, tym bardziej im skala przedsiębiorstwa jest mniejsza. Efektywność zgromadzonych na danym obszarze przedsiębiorstw i instytucji z punktu widzenia generowania i wdrażania innowacji zależy od stopnia różnicowania gałęziowego i komplementarności działających tu przedsiębiorstw oraz od charakteru i określonej dynamiki lokalnego rynku pracy jako czynnika wpływającego na proces uczenia się w skali regionalnej. Stałe pobudzanie do innowacyjności oraz utrzymywanie motywacji do działania w tym kierunku dokonuje się w sposób bezpośredni w kontaktach jednostek gospodarczych pomiędzy sobą oraz w sposób pośredni głównie za sprawą lokalnych władz publicznych danej miejscowości lub regionu. Istotną rolę odgrywają również różnego rodzaju uwarunkowania i bariery instytucjonalne istniejące na danym obszarze, a odziedziczone z przeszłości¹⁵.

W innym układzie wśród czynników determinujących rozwój przedsiębiorstw wymienia się wewnętrzne, związane z funkcjonowaniem danego podmiotu gospodarczego i z osobą przedsiębiorcy oraz czynniki zewnętrzne w stosunku do przedsiębiorstwa, związane z otoczeniem konkurencyjnym, otoczeniem regionalnym oraz czynniki makrootoczenia¹⁶. W literaturze przedmiotu rozróżnia się także lokalne uwarunkowania przedsiębiorczości, które tworzą cztery kategorie czynników: związane z celami i realizacją polityki lokalnej, dotyczące warunków lokalizacyjnych, obejmujące społeczną mobilizację oraz związane z szeroko rozumianą edukacją¹⁷.

W związku ze zwiększającą się współcześnie rolą szczebla lokalnego w kreowaniu procesów rozwojowych w skali regionalnej i ponadregionalnej istotne staje się zwrócenie uwagi na lokalny wymiar uwarunkowań wzrostu innowacyjności gospodarek niższych szczebli samorządu terytorialnego – gmin i powiatów, w tym na rolę władz lokalnych w tych procesach. Potrzeba taka ujawnia się szczególnie w odniesieniu do obszarów peryferyjnych, o wybitnie trudnych warunkach rozwoju przedsiębiorczości a zarazem znacznej potrzebie jej stymulowania. Na terenie województwa lubelskiego reprezentującego ten typ obszarów wykazano, że samorządy gmin w ograniczonym zakresie podejmują działania na rzecz wspierania lokalnej

¹⁴ T. de Noronha Vaza, P. Nijkamp: Knowledge and innovation: The strings between global and local dimensions of sustainable growth, *Entrepreneurship & Regional Development*, Vol. 21, No. 4, July 2009, s. 445-451.

¹⁵ B. Gruchman: Nowy paradygmat rozwoju regionalnego, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, Rok LIV, Z. 2/1992, s. 19-20.

¹⁶ A. Skowronek-Mielczarek: Uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce, OW SGH w Warszawie, Warszawa 2013, s. 23-28.

¹⁷ K. Safin za: J.T. Hryniewicz: Uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości – próba systematyzacji, w: K. Jaremczuk (red.), *Uwarunkowania przedsiębiorczości*, WYDAWNICTWO PWSZ, Tarnobrzeg 2004, s. 47.

innowacyjności wykraczające poza standardowe działania skierowane na rozwój lokalnej przedsiębiorczości. W zbyt małym stopniu samorządy zaangażowane są m.in. w budowanie lokalnego kapitału wiedzy różnych grup lokalnej społeczności stanowiącego podstawy wzmocnienia lokalnych systemów innowacji¹⁸. Zasadnie zatem jest rozpoznanie rangi czynników rozwoju zakorzenionych w lokalnym środowisku społeczno-ekonomiczno-przyrodniczym w kształtowaniu innowacyjności gospodarek lokalnych, zarówno z perspektywy lokalnych władz samorządowych odpowiedzialnych za stymulowanie konkurencyjności gospodarek lokalnych, jak i przedsiębiorców bezpośrednio zaangażowanych w procesy innowacyjne.

Celem pracy jest zatem określenie kluczowych czynników wzmocnienia innowacyjności lokalnej gospodarki z perspektywy lokalnych uwarunkowań rozwojowych i na tej podstawie wskazanie wniosków w odniesieniu do lokalnej polityki proinnowacyjnej. W pracy uwzględniona została zarówno perspektywa przedsiębiorców, jak i lokalnych władz samorządowych. Badaniu poddano wybrane aspekty lokalnych uwarunkowań innowacyjności, w tym warunki w zakresie położenia gminy i jej cech środowiska przyrodniczego, poziom rozwoju elementów infrastruktury komunalnej, wybrane cechy gospodarki lokalnej, dostępność instytucji otoczenia biznesu oraz cechy społeczności lokalnej odnoszące się do potencjału lokalnego w zakresie kapitału ludzkiego i społecznego. W pracy sformułowano hipotezę o występujących różnicach w postrzeganiu lokalnych czynników innowacyjności z perspektywy lokalnych władz samorządowych i przedsiębiorców, a także różnicach w postrzeganiu roli lokalnych czynników innowacyjności występujących na obszarach o różnym stopniu zaawansowania procesów rozwojowych w skali lokalnej. Różnice te wydają się być konsekwencją niedostatecznej współpracy lokalnych władz samorządowych z przedstawicielami lokalnej gospodarki oraz różnych potrzeb rozwojowych ujawniających się w zależności od lokalnych uwarunkowań.

Material i metody badań

Badania zrealizowano na terenie województwa lubelskiego – regionie o średnim poziomie rozwoju potencjału innowacyjnego, zakwalifikowanym do grupy województw pogłębiających opóźnienie i tracących dystans. Ten peryferyjnie położony region jest słabym dyfuzorem, o niewielkiej zdolności do generowania innowacji, jednak posiadającym zasoby umożliwiające rozwój o charakterze innowacyjnym¹⁹. Do badań wybrano dwa powiaty województwa lubelskiego – puławski, zaliczony do obszarów potencjalnego wzrostu oraz powiat bialski, reprezentujący obszary regionu zagrożone

¹⁸ M. Zwolińska-Ligaj, M. Adamowicz: The activity of local self-governments in the area of creating local innovation (based on the example of Lublin counties, Poland), Proceedings of the 2017 International Conference "ECONOMIC SCIENCE FOR RURAL DEVELOPMENT", Jelgava, LLU ESAF, 27 28 April 2017.

¹⁹ Diagnoza lubelskiego rynku innowacji – synteza ekspertyz na potrzeby RSI 2020, Załącznik do Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 roku, Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie, Departament Gospodarki i Innowacji, Lublin 2013, <http://www.rsi.lubelskie.pl/images/DIAGNOZA/Diagnoza%20do%20RSI.pdf> (3.11.2016), s. 13.

stagnacją²⁰. Zgodnie z zapisami lokalnych strategii innowacji wskazane jest aby powiat bialski specjalizował się w sektorach związanych z spedycją i logistyką, energią niskoemisyjną, produkcją żywności ekologicznej, turystyką i agroturystyką, innowacyjnymi usługami medycznymi i prozdrowotnymi, natomiast powiat puławski – w sektorach związanych z innowacyjnym przemysłem chemicznym i energetyczno-wydobywczym, produkcją i przetwórstwem żywności, turystyką, innowacyjnymi usługami medycznymi i prozdrowotnymi²¹. W każdym z powiatów do badań wytypowano siedem samorządów gmin, w tym jednostki miejskie, miejsko-wiejskie oraz wiejskie²². Doboru jednostek do badań dokonano z uwzględnieniem ich stopnia rozwoju oraz specyfiki, którą określają zróżnicowanie położenia na obszarze powiatu oraz charakter gospodarki.

W każdej z badanych czternastu jednostek przeprowadzono badanie sondażowe z wykorzystaniem kwestionariusza wywiadu skierowanego do przedstawiciela władzy lokalnej – wójta lub burmistrza. Ponadto w badanych gminach²³ na podstawie rejestru REGON wytypowano do badań od 10 do 15 przedsiębiorstw kierując się typem gminy, liczbą podmiotów gospodarczych w gminie ogółem, odzwierciedleniem w próbie struktury branżowej podmiotów gospodarczych w gminie oraz typując do badań podmioty o największym poziomie zatrudnienia. W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem kwestionariusza wywiadu skierowanego do właścicieli (lub menedżerów) przedsiębiorstw. Zrealizowano łącznie 147 wywiadów, w tym 80 w powiecie bialskim i 67 w powiecie puławskim. Badania przeprowadzono w okresie 1 lipca – 10 sierpnia 2015 roku.

W próbie dominowały mikroprzedsiębiorstwa (57,50% w powiecie bialskim i 67,16% w powiecie puławskim), funkcjonujące w formie indywidualnej działalności gospodarczej (w powiecie puławskim stanowiły 71,64%, a bialskim – 51,25%). Badane przedsiębiorstwa reprezentowały głównie sektor usług, handlu i budownictwa. W powiecie bialskim 50,00% podmiotów funkcjonowało w sektorze usług, w dziedzinie handlu hurtowego, detalicznego i napraw – 22,50%, a budownictwa – 16,25%. W powiecie puławskim natomiast odpowiednio – 56,72%, 13,43% oraz 14,93%.

Wyniki badań opracowano z wykorzystaniem pakietu statystycznego Statistica. Przedstawiono w nich wybrane elementy statystyki opisowej oraz wyniki testu nieparаметrycznego istotności różnic Manna-Whitneya stosowanego do porównywania

²⁰ Klasyfikacja według: Projekt systemowy „Kapitał Intelektualny Lubelszczyzny 2010-2013” realizowany w ramach programu operacyjnego Kapitał Ludzki, priorytet VIII Regionalne kadry gospodarki, działanie 8.2. Transfer wiedzy, poddziałanie 8.2.2. Regionalne strategie innowacji, www.kil.lubelskie.pl.

²¹ Lokalna strategia innowacji dla powiatu bialskiego i miasta Biała Podlaska, Projekt systemowy „Kapitał intelektualny Lubelszczyzny 2010-2013”, Zacher, L. W., Leśniak-Moczuk, K., Betlej, A., Niećko, I., Błaszczak D., http://www.kil.lubelskie.pl/wp-content/uploads/2013/07/LSI_powiat_bialski.pdf. (15.01.2017) oraz Lokalna strategia innowacji dla powiatu puławskiego i miasta Puławy, Projekt systemowy „Kapitał intelektualny Lubelszczyzny 2010-2013”, Zacher, L. W., Leśniak-Moczuk, K., Betlej, A., Niećko, I., Błaszczak, D., http://www.kil.lubelskie.pl/wp-content/uploads/2013/07/LSI_powiat_pulawski.pdf. (15.01.2017).

²² W powiecie bialskim: miasta Międzyrzec Podlaski i Terespol oraz gminy wiejskie: Terespol, Wisznice, Tucznia, Drelów i Konstantynów (zbadano 36,8% jednostek terytorialnych); w powiecie puławskim: miasto Puławy, gminy wiejsko-miejskie: Kazimierz Dolny i Nałęczów oraz gminy wiejskie: Baranów, Janowiec, Wąwolnica, Kurów (zbadano 63,6% jednostek terytorialnych).

²³ W powiecie puławskim z badań przedsiębiorstw z uwagi na mniejszą liczbę gmin wykluczono gminę Wąwolnica.

dwóch grup niezależnych w sytuacji porządkowego charakteru zmiennych. Wyniki badań przedstawiono w formie opisowej oraz graficznej w postaci tabel.

Wyniki

Na tle innych gmin województwa poziom innowacyjności badanych gmin w świetle ocen przedsiębiorców należy uznać za niższy od przeciętnego, przy czym nieco wyższe oceny były formułowane przez przedsiębiorców z powiatu puławskiego (tabela 1).

Tabela 1. Średnie oceny* poziomu innowacyjności gminy na tle innych gmin województwa dokonane przez badanych przedsiębiorców i przedstawicieli lokalnych władz samorządowych według powiatów

Ocena przedsiębiorców				Ocena władz samorządowych			
powiat bialski		powiat puławski		powiat bialski		powiat puławski	
\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S
2,50	0,81	2,66	1,04	4,0	0,76	3,29	0,45

*oceny dokonano w skali 1-5, gdzie 1 oznaczało bardzo niski poziom innowacyjności a 5 – bardzo wysoki
Źródło: obliczenia własne na podstawie badań.

Wyniki testu nieparametrycznego istotności różnic Manna-Whitneya wskazały, że obserwowane różnice nie są jednak statystycznie istotne ($U=2461,00$, $p=0,55$). Uwagę zwracają pewne rozbieżności oceny stanu innowacyjności gmin sformułowane przez przedstawicieli sektorów lokalnej gospodarki i władz samorządowych, gdzie w przypadku tych ostatnich były one znacznie wyższe, wskazując na ponadprzeciętną innowacyjność gmin. Różnice w ocenach innowacyjności gmin sformułowanych przez władze samorządowe w zależności od reprezentowanego powiatu nie były statystycznie istotne ($U=12$, $p=0,13$).

Większość badanych przedstawicieli lokalnych samorządów dostrzegała ogólny wzrost poziomu innowacyjności gminy w okresie ostatnich pięciu lat od badania. W przypadku samorządów z powiatu bialskiego wzrost innowacyjności potwierdzono w przypadku 4 jednostek, a powiatu puławskiego – 5. Ten pozytywny proces nie był jednak powszechnie dostrzegany przez przedstawicieli lokalnych gospodarek. Jedynie 25,33% badanych przedsiębiorców z gmin powiatu bialskiego i 29,86% z powiatu puławskiego odnotowało pozytywne zmiany w badanym obszarze.

Do najczęściej postrzeganych przez władze samorządowe przejawów zwiększenia innowacyjności gmin należało rozwijanie nowoczesnej lokalnej infrastruktury oraz realizowanie miękkich projektów, ukierunkowanych na rozwój lokalnego kapitału społecznego i ludzkiego. Większy przejaw aktywności innowacyjnej odnotowano w przypadku gmin powiatu puławskiego. W szczególności w badanych lokalnych gospodarkach tego powiatu lokalne władze samorządowe wskazywały na takie efekty wykorzystania potencjału endogenicznego gminy, jak ogólny rozwój przedsiębiorczości, zdobywanie przez przedsiębiorstwa lokalne ponadlokalnych rynków, rozwój nowych branż lokalnej gospodarki oraz wykorzystanie dotychczas nie wykorzystywanych zasobów i/lub walorów środowiska przyrodniczego gminy. Takie działania dają podstawy stabilnego wzrostu lokalnych gospodarek (tabela 2).

Tabela 2. Przejawy wzrostu innowacyjności gminy dostrzegane przez przedstawicieli badanych jednostek samorządu terytorialnego według powiatów

Przejawy wzrostu innowacyjności gminy	Powiat	
	białski	puławski
Rozwijano nowoczesną infrastrukturę lokalną	6	6
Realizowano nowoczesne, miękkie projekty lokalne	4	5
Pozyskano inwestorów z zewnątrz	4	4
Odnotowany został przyrost przedsiębiorczości	3	5
Przedsiębiorstwa lokalne zdobywały ponadlokalne rynki	2	6
Rozwinęły się nowe branże lokalnej gospodarki	0	4
Rozpoczęto wykorzystanie dotychczas nie wykorzystywanych zasobów/walorów środowiska przyrodniczego gminy	0	3

Źródło: obliczenia własne na podstawie badań.

Badani przedstawiciele lokalnych środowisk dokonali oceny wpływu wybranych elementów potencjału gminy na jej innowacyjność i na innowacyjność przedsiębiorstwa. Wynika z nich, że badani przedsiębiorcy do najważniejszych elementów potencjału gminy wpływających na możliwości wzmocnienia innowacyjności przedsiębiorstwa zaliczyli warunki w zakresie położenia i walorów środowiska przyrodniczego, poziom rozwoju infrastruktury komunalnej oraz warunki w zakresie dostępności i możliwej do uzyskania pomocy ze strony instytucji tworzących otoczenie przedsiębiorczości (tabela 3).

Tabela 3. Ocena** wpływu wybranych elementów potencjału gminy na jej innowacyjność i na innowacyjność przedsiębiorstwa dokonana przez odpowiednio – władze samorządowe i przedsiębiorców według powiatów

Elementy oceny	Ocena przedsiębiorców				Ocena władz samorządowych			
	powiat białski		powiat puławski		powiat białski		powiat puławski	
	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S
Położenie i środowisko przyrodnicze								
Położenie gminy względem głównych szlaków komunikacyjnych	3,26	1,46	2,85	1,09	2,83	0,69	3,14	1,25
Odległość od dużych ośrodków miejskich	3,23	1,40	2,85	1,14	2,67	0,94	3,29	1,03
Powierzchnia i wyposażenie terenów inwestycyjnych	3,10*	1,46	2,50	1,12	2,83	0,69	3,14	0,64
Lokalna baza surowcowa	2,98*	1,36	2,48	1,27	2,33	0,75	3,00	0,53
Istnienie obszarów prawnie chronionych	2,85	1,30	2,98	1,01	1,83*	1,21	4,00	0,82
Cechy i stan środowiska przyrodniczego	2,75	1,32	3,02	1,20	2,50*	0,76	4,14	0,83
Bogactwo kulturowe, historia gminy	2,61	1,31	2,68	1,08	2,17*	0,90	3,86	0,99
Infrastruktura komunalna								
Poziom wyposażenia w sieć kanalizacyjną	3,09	3,57	2,42	0,80	2,33	1,37	3,43	0,49
Infrastruktura drogowa	3,03*	1,15	3,61	0,85	2,50	1,12	3,43	0,49
Infrastruktura teleinformatyczna	2,83*	1,19	3,39	0,80	2,17	1,67	4,00	0,76
Infrastruktura turystyczna	2,81	1,24	3,09	1,20	1,67*	0,94	3,43	0,73
Dostępność wysypisk, możliwość unieszkodliwiania odpadów	2,80	1,38	2,36	0,77	2,50	1,12	3,71	0,45
Poziom wyposażenia w sieć wodociagową	2,78	1,29	2,41	0,80	2,33	1,37	4,00	0,76
Zaopatrzenie w energię elektryczną	2,78	1,27	2,45	0,80	2,50*	1,26	4,14	0,35
Możliwość oczyszczania ścieków komunalnych	2,76	1,38	2,38	0,79	2,67	1,37	3,86	0,83
Infrastruktura alternatywnych źródeł energii	2,66*	1,20	2,02	0,99	2,67	0,94	3,29	0,70
Cechy gospodarki lokalnej								

Stan rozwoju przemysłu i budownictwa	2,86	1,18	2,61	1,14	2,33*	0,94	4,00	0,76
Rozwój sektora alternatywnych źródeł energii	2,80*	1,35	2,09	1,00	2,17*	0,90	4,00	0,76
Poziom rozwoju usług społecznych	2,76	1,33	2,46	0,93	2,50	1,12	3,43	0,73
Nowoczesność rolnictwa	2,71*	1,30	2,08	0,97	2,17	1,34	3,71	0,70
Rozwój sektora spedycyjno-logistycznego	2,6	1,25	3,05	0,80	2,00*	0,58	4,29	0,70
Stopień rozwoju działalności pozarolniczej	2,68	1,27	2,71	1,10	2,33*	1,11	4,29	0,45
Stan rozwoju turystyki	2,61*	1,24	3,16	1,14	1,83*	0,90	3,86	0,64
Rozwój rolnictwa ekologicznego w gminie	2,55*	1,14	2,15	0,98	2,17*	0,90	3,57	0,49
Otoczenie biznesu								
Aktywność władz gminy we wspieraniu przedsiębiorstw	3,00*	1,37	4,36	0,64	2,50*	1,12	4,14	0,35
Dostępność i oferta instytucji wspierających przedsiębiorczość	2,90*	1,39	4,18	0,57	2,50*	1,12	4,00	0,76
Dostępność i oferta instytucji finansowych, ubezpieczeniowych itp.	2,86*	1,26	3,95	0,59	2,00*	0,82	3,43	0,49
Możliwość współpracy z podmiotami sektora B+R	2,81	1,57	2,98	1,22	2,50	1,50	4,29	0,70
Kapitał ludzki i społeczny								
Poziom wykształcenia ludności	2,73	1,23	2,41	1,01	2,67*	1,11	4,29	0,45
Sytuacja demograficzna gminy	2,71	1,24	2,33	0,96	2,33	1,25	3,43	0,49
Kwalifikacje zawodowe ludności	2,71	1,22	2,53	1,02	2,33*	1,25	4,14	0,64
Zaangażowanie społeczności w sprawy gminy	2,66*	1,31	2,12	0,79	1,83*	1,21	4,00	0,76
Dostępność urzędów i instytucji infrastruktury społecznej	2,63	1,29	2,62	0,83	1,83*	1,21	3,71	0,70
Poziom aktywności zawodowej społeczności	2,60	1,27	2,41	0,89	2,00	1,41	3,86	0,83

*różnice ocen przedsiębiorców i przedstawicieli władz samorządowych pomiędzy powiatami statystycznie istotne

**oceny dokonano w skali 1-5, gdzie 1 oznaczało bardzo mały wpływ na innowacyjność a 5 – bardzo duży
Źródło: obliczenia własne na podstawie badań.

O raczej niskim zintegrowaniu badanych przedsiębiorców z pozostałymi podmiotami gospodarczymi tworzącymi gospodarkę gminy świadczą niskie, poniżej przeciętnej, oceny znaczenia dla innowacyjności dla przedsiębiorstwa pewnych cech charakteryzujących lokalną gospodarkę. Poziom jej rozwoju i specyficzna struktura wydają się istotne dla kształtowania powiązań o charakterze kooperacyjnym, kluczowych dla wzmacniania poziomu ich innowacyjności. Badani przedsiębiorcy nie dostrzegali także większego znaczenia lokalnego potencjału kapitału ludzkiego i społecznego dla innowacyjności przedsiębiorstwa. Ten obszar należał do ocenionych najniższej przez przedsiębiorców. Takie oceny wynikać mogą z niedużego potencjału ekonomicznego badanych przedsiębiorstw i przez to słabszego powiązania z lokalnymi rynkami pracy oraz wskazywać na niewielkie wymagania odnośnie kwalifikacji potencjalnych pracowników.

Porównanie ocen czynników istotnych dla rozwijania innowacyjności przedsiębiorstwa w grupie przedsiębiorców z powiatu bialskiego i puławskiego wskazuje na występujące wyraźne różnice. Przedsiębiorcy z powiatu bialskiego jako wyraźnie ważniejsze dla działalności przedsiębiorstwa wskazywali czynniki związane z położeniem i warunkami przestrzennymi gminy, w tym położeniem gminy względem głównych szlaków komunikacyjnych, odległościami od dużych ośrodków miejskich, powierzchnią i wyposażeniem terenów inwestycyjnych oraz warunkami w zakresie

lokalnej bazy surowcowej (w przypadku dwóch ostatnich czynników różnice są statystycznie istotne). W grupie przedsiębiorców prowadzących działalność na terenie powiatu puławskiego dużo większe znaczenie miały natomiast wybrane elementy infrastruktury komunalnej gminy, w tym infrastruktura drogowa, infrastruktura teleinformatyczna (różnice w ocenie czynników statystycznie istotne) oraz infrastruktura turystyczna. Dość duże znaczenie tego ostatniego czynnika wiąże się z istnieniem na terenie powiatu puławskiego obszarów przyrodniczo cennych i możliwości tkwiących w ich wykorzystaniu na potrzeby rozwoju turystyki. Zauważyć bowiem należy, że przedsiębiorcy wskazywali na istotność w kontekście możliwości zwiększania innowacyjności przedsiębiorstwa takich czynników, jak cechy i stan środowiska przyrodniczego gminy oraz stan rozwoju turystyki (różnice statystycznie istotne). Elementem o dużym znaczeniu dla wzmacniania innowacyjności przedsiębiorstw z powiatu puławskiego była także jakość instytucji tworzących lokalne otoczenie biznesu. Przedsiębiorcy akcentowali przede wszystkim znaczenie aktywności władz gminy we wspieraniu przedsiębiorstw, a także inne kwestie, w tym dostępność i ofertę instytucji wspierających przedsiębiorczość, instytucji finansowych i ubezpieczeniowych itp. (różnice w ocenie czynników statystycznie istotne).

Przechodząc do kluczowych czynników innowacyjności lokalnych gospodarek postrzeganych z perspektywy władz samorządowych zauważyć należy ogólnie, że w przypadku powiatu puławskiego wszystkie badane czynniki lokalnej innowacyjności zostały ocenione wyżej lub znacząco wyżej niż w odniesieniu do powiatu bialskiego. W grupie czynników związanych z położeniem gminy i jej środowiskiem przyrodniczym jako ważne respondenci wskazywali istnienie obszarów prawnie chronionych oraz cechy i stan środowiska przyrodniczego (różnice w ocenie czynników statystycznie istotne). W zakresie infrastruktury komunalnej podkreślano natomiast znaczenie infrastruktury teleinformatycznej, poziomu wyposażenia w sieć wodociagową oraz funkcjonowania systemu zaopatrzenia w energię elektryczną (różnice w ocenie ostatniego czynnika statystycznie istotne). Badani przedstawiciele władz samorządowych do cech lokalnej gospodarki w sposób znaczący wpływających na jej zdolności innowacyjne zaliczali: stan rozwoju przemysłu i budownictwa, rozwój sektora alternatywnych źródeł energii, rozwój sektora spedycyjno-logistycznego oraz stopień rozwoju działalności pozarolniczej (różnice w ocenie czynników statystycznie istotne). Wysokie oceny przyznano także roli takich czynników, jak rozwój rolnictwa ekologicznego i stan rozwoju turystyki (różnice w ocenie czynników statystycznie istotne). Warto odnotowania jest, że w grupie czynników związanych z istnieniem sprzyjających innowacyjności lokalnej warunków instytucji otoczenia biznesu władze samorządowe za czynnik szczególnie ważny uznały możliwość współpracy z podmiotami sektora naukowo-badawczego. Do innych, uznanych za ważne należały – aktywność władz gminy we wspieraniu przedsiębiorstw oraz dostępność i oferta instytucji wspierających przedsiębiorczość (różnice w ocenie czynników statystycznie istotne), a także warunki w zakresie kapitału ludzkiego i społecznego, w tym w szczególności: poziom wykształcenia i kwalifikacje zawodowe ludności, zaangażowanie społeczności w sprawy gminy oraz dostępność urzędów i instytucji infrastruktury społecznej (różnice w ocenie czynników statystycznie istotne).

Biorąc pod uwagę łącznie perspektywę ocen władz samorządowych i przedsiębiorców zwracają uwagę kolejne rozbieżności. W przypadku władz

samorządowych z powiatu bialskiego niemal wszystkie czynniki zostały ocenione niżej lub znacząco niżej niż w przypadku przedsiębiorców. Odwrotna sytuacja dotyczyła powiatu puławskiego, gdzie zdecydowaną większość badanych elementów składających się na lokalne warunki innowacyjności władze samorządowe uznawały za ważniejsze niż przedsiębiorcy.

Uwzględniając kluczową rolę lokalnych władz samorządowych w procesie pobudzania innowacyjności gminy w badaniu dokonano także oceny wybranych działań jakie w tym kierunku mogą być podejmowane przez samorządy terytorialne. Oceny takiej dokonano biorąc pod uwagę perspektywę przedsiębiorców oraz władz samorządowych. Z wypowiedzi przedsiębiorców wynika, że najważniejszym działaniem na rzecz pobudzenia innowacyjności lokalnej jest pomoc przez samorząd gminy w rozwoju istniejących przedsiębiorstw oraz skuteczne wykorzystanie funduszy zewnętrznych, w tym Unii Europejskiej w podejmowaniu lokalnych inicjatyw. Zauważyć jednak należy, że przedsiębiorcy z powiatu puławskiego w większym stopniu podkreślali rolę samorządów lokalnych i innych działań ukierunkowanych na szersze wykorzystanie lokalnego potencjału endogenicznego, w tym aktywności przedsiębiorców oraz rozwijania lokalnych sieci współpracy, w porównaniu do przedsiębiorców prowadzących działalność na terenie badanych gmin powiatu bialskiego (tabela 4).

Tabela 4. Determinanty zwiększania innowacyjności gmin wskazywane przez badanych przedsiębiorców i przez przedstawicieli badanych jednostek samorządu terytorialnego według powiatów (% wskazań)

Działania	Ocena przedsiębiorców		Ocena władz samorządowych	
	powiat bialski	powiat puławski	powiat bialski	powiat puławski
Wykorzystanie funduszy UE i innych	40,80	23,08	25,00	23,81
Pomoc przez samorząd gminy w rozwoju istniejących przedsiębiorstw	15,52	27,69	-	9,52
Rozwijanie lokalnych sieci innowacji, klastrów	10,34	12,31	15,00	4,76
Rozbudowa infrastruktury technicznej	9,20	4,62	10,00	4,76
Wspieranie rozwoju instytucji otoczenia biznesu	7,47	7,18	-	4,76
Aktywność przedsiębiorców	4,60	12,82	10,00	28,57
Rozwój partnerstwa publiczno-prywatnego	4,02	1,03	-	-
Sprowadzenie inwestora zewnętrznego	3,45	0,00	20,00	4,76
Pobudzanie powstawania nowych przedsiębiorstw	2,87	2,05	15,00	4,76
Wykorzystanie zasobów i walorów środowiska przyrodniczego gminy	1,15	2,56	5,00	9,52
Inwestycje prośrodowiskowe	0,57	3,08	-	-
Pomoc instytucji	0,00	0,51	-	-

Źródło: obliczenia własne na podstawie badań.

Przedstawiciele lokalnych władz samorządowych w porównaniu do przedsiębiorców inaczej akcentowali rolę badanych działań w rozwijaniu lokalnej innowacyjności. Oprócz istotnych szans dla gminy wynikających z wykorzystania funduszy zewnętrznych dostrzegali znaczenie, w przypadku badanych z powiatu bialskiego, sprowadzenia inwestora zewnętrznego, rozwijania lokalnych sieci współpracy, pobudzania powstawania nowych przedsiębiorstw, a w przypadku badanych reprezentujących powiat puławski – aktywności przedsiębiorców oraz wykorzystania

zasobów i walorów środowiska przyrodniczego gminy. Dostrzegane różnice wynikać mogą z różnych warunków rozwojowych charakterystycznych dla porównywanych powiatów i wskazywać na niedobory w zakresie czynników istotnych dla zwiększania innowacyjności lokalnej.

Na potencjalne, niewykorzystane możliwości zwiększania innowacyjności lokalnych gospodarek zwracają uwagę wskazania przedstawicieli władz samorządowych, którzy w katalogu kluczowych działań na rzecz pobudzania innowacyjności lokalnej pomijają takie, jak rozwój partnerstwa publiczno-prywatnego, podejmowanie inwestycji prośrodowiskowych oraz pomoc innych instytucji. Przedstawiciele władz samorządowych z powiatu białskiego ponadto nie dostrzegali znaczenia pomocy, jaką może zaoferować samorząd gminy w rozwoju istniejących przedsiębiorstw oraz wspierania rozwoju lokalnych instytucji otoczenia biznesu.

Na badanych terenach, w dużej mierze przyrodniczo cennych, dostrzegać należy możliwości tkwiące w rozwoju sektora biogospodarki jako kierunku rozwoju gospodarczego, umożliwiającego innowacyjne i zrównoważone wykorzystanie lokalnych zasobów. Jak wynika jednak z wcześniejszych badań realizowanych na terenie województwa lubelskiego, z uwagi na występowanie wielu ograniczeń rozwojowych przedsiębiorczości, istnieje potrzeba wsparcia przedsiębiorstw wykorzystujących potencjał przyrodniczy tych obszarów zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju²⁴.

Wnioski

Przeprowadzone badania, wymagające jednak rozszerzenia ich skali, upoważniają do pozytywnego zweryfikowania hipotezy o występujących różnicach w badanej grupie podmiotów w postrzeganiu lokalnych czynników innowacyjności z perspektywy lokalnych władz samorządowych i przedsiębiorców oraz sformułowania następujących, wstępnych wniosków dotyczących kształtowania sprzyjających innowacyjności warunków lokalnych:

1. Przedstawiciele władz samorządowych i reprezentantów lokalnego sektora gospodarczego formułowali zróżnicowane oceny dotyczące stanu innowacyjności lokalnych gospodarek i postępu w zakresie zwiększania ich innowacyjności w ciągu ostatnich lat. Znacznie niższe oceny formułowane przez przedsiębiorców wynikać mogą z dostrzegania przez tą grupę nadal wielu barier rozwojowych, których nie udało się dostatecznie zniwelować na skutek dotychczasowej polityki rozwoju realizowanej przez władze samorządowe.
2. Zróżnicowane opinie władz samorządowych i przedsiębiorców dotyczyły także ocen ważności badanych czynników dla zwieszania innowacyjności lokalnych

²⁴ Por. M. Zwolińska-Ligaj: Przedsiębiorczość na obszarach przyrodniczo cennych województwa lubelskiego, Roczniki Naukowe SERIA, T. XV, Zeszyt 4, Warszawa – Poznań – Rzeszów 2013, M. Zwolińska-Ligaj: Bioeconomy as a direction of the development of natural valuable areas in Lublin voivodeship (Poland), Proceedings of the 2016 International Conference "ECONOMIC SCIENCE FOR RURAL DEVELOPMENT" No 41, Jelgava, LLU ESAF, 21-22 April 2016, s. 291, D. Guzal-Dec, M. Zwolińska-Ligaj M.: Propozycja modelu instytucjonalno-organizacyjnego wsparcia wykorzystania zasobów i walorów środowiska przyrodniczego w procesach stymulowania rozwoju obszarów przyrodniczo cennych, w: D. Guzal-Dec, A. Siedlecka, M. Zwolińska-Ligaj: Ekologiczne uwarunkowania i czynniki rozwoju funkcji gospodarczych na obszarach przyrodniczo cennych województwa lubelskiego, Monografie i rozprawy 7, Wydawnictwo PSW JPIL, Biała Podlaska 2015.

gospodarek wykazując zróżnicowanie według powiatów. W przypadku władz samorządowych z powiatu bialskiego niemal wszystkie czynniki zostały ocenione niżej lub znacząco niżej niż w przypadku przedsiębiorców. Odwrotna sytuacja dotyczyła powiatu puławskiego, gdzie zdecydowaną większość badanych elementów składających się na lokalne warunki innowacyjności władze samorządowe uznawały za ważniejsze niż przedsiębiorcy. W przypadku powiatu bialskiego sytuacja ta wynikać może z występującego dużego zapotrzebowania przedsiębiorców na szersze wsparcie ich działalności ze strony samorządów terytorialnych.

3. Kluczowe znaczenie dla zwiększania innowacyjności przedsiębiorstw mają tradycyjne, twarde czynniki lokalizacji, a z miękkich głównie warunki w zakresie dostępności i działalności instytucji otoczenia przedsiębiorczości. Przedsiębiorcy nie dostrzegają w szerszym zakresie znaczenia stanu i struktury lokalnej gospodarki, w tym rozwoju wybranych jej sektorów (np. biogospodarki), a także roli lokalnego kapitału ludzkiego i społecznego w procesach innowacyjnych w skali mikroekonomicznej. Wynikać to może z niedostatecznego stanu zintegrowania przedsiębiorców z lokalnym środowiskiem gospodarczym i społecznym i ograniczać jednocześnie zdolność do szeroko rozumianych innowacji.
4. Z ocen przedsiębiorców wynika, że samorządy gminy pełnią podstawową rolę w zakresie tworzenia proinnowacyjnych warunków lokalnych gospodarek. Dostrzec jednak można pewne niewykorzystane możliwości zwiększania innowacyjności lokalnych gospodarek wynikające m.in. z działań realizowanych w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego, podejmowania inwestycji prośrodowiskowych oraz korzystania z pomocy innych instytucji ważnych we wspieraniu lokalnych procesów rozwojowych.
5. Z ocen władz samorządowych wynika, że występują wyraźne różnice w zakresie postrzegania lokalnych czynników innowacyjności w skali powiatów. W przypadku powiatu puławskiego wszystkie badane czynniki lokalnej innowacyjności zostały ocenione wyżej lub znacząco wyżej niż w odniesieniu do powiatu bialskiego. Władze jednostek terytorialnych zlokalizowanych na terenie tego powiatu dostrzegały więc szersze spektrum możliwych do podejmowania działań i większą świadomość znaczenia bardziej intensywnych działań na rzecz innowacyjności, w tym takich jak współpraca z podmiotami sektora naukowo-badawczego czy też znaczenie działań na rzecz poprawy lokalnych warunków w zakresie stanu kapitału ludzkiego i społecznego.
6. Przedsiębiorcy z powiatu puławskiego, podobnie jak władze samorządowe badanych gmin tego powiatu, w większym stopniu podkreślali rolę takich czynników wspierających ich działalność innowacyjną, jak aktywność samorządów lokalnych i innych działań ukierunkowanych na szersze wykorzystanie lokalnego potencjału endogenicznego, w tym aktywności przedsiębiorców oraz rozwijania lokalnych sieci współpracy, w porównaniu do przedsiębiorców prowadzących działalność na terenie badanych gmin powiatu bialskiego.
7. W przypadku władz samorządowych z powiatu bialskiego ważne jest rozpatrzenie i poszerzenie zakresu podejmowanych działań proinnowacyjnych

oraz ściślejsza ich współpraca i komunikacja z przedstawicielami lokalnej gospodarki w związku z wybranymi kierunkami i możliwymi do wykorzystania narzędziami zwiększenia lokalnej innowacyjności.

Literatura

- Adamowicz M.: Lokalne strategie innowacji jako narzędzie zarządzania rozwojem powiatów stanowiących obszary potencjalnego wzrostu Lubelszczyzny, *Roczniki Naukowe SERiA*, Tom 17, Zeszyt 3, 2015
- Blakely E., J., Green Leigh N.: *Planning local economic development. Theory and practice*, SAGE, Los Angeles 2010
- Brol R., Sztando, A.: Strategiczne kreowanie innowacyjności gospodarki lokalnej na przykładzie gminy Polkowice, *Gospodarka lokalna w teorii i praktyce*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu Nr. 179, Wrocław 2011
- Brol R.: Innowacyjność lokalnych jednostek terytorialnych, *Gospodarka lokalna w teorii i praktyce*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu Nr. 46, Wrocław 2009
- Capello R.: *Innovation and Productivity: Local Competitiveness and the Role of Space*, w: *Handbook of Regional Innovation and Growth*, P. Cooke, B. Asheim, R. Boschma, R. Martin, D. Schwartz, F. Todtling (red.), EDWARD ELGAR PUBLISHING, 2011
- Diagnoza lubelskiego rynku innowacji –synteza ekspertyz na potrzeby RSI 2020, Załącznik do Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 roku, Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie, Departament Gospodarki i Innowacji, Lublin 2013 <http://www.rsi.lubelskie.pl/images/DIAGNOZA/Diagnoza%20do%20RSI.pdf> (3.11.2016)
- Gruchman B.: Nowy paradygmat rozwoju regionalnego, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, Rok LIV, Zeszyt 2, 1992
- Guzal-Dec D., Zwolińska-Ligaj M.: Propozycja modelu instytucjonalno-organizacyjnego wsparcia wykorzystania zasobów i walorów środowiska przyrodniczego w procesach stymulowania rozwoju obszarów przyrodniczo cennych, w: D. Guzal-Dec, A. Siedlecka, M. Zwolińska-Ligaj: *Ekologiczne uwarunkowania i czynniki rozwoju funkcji gospodarczych na obszarach przyrodniczo cennych województwa lubelskiego*, Monografie i rozprawy 7, WYDAWNICTWO PSW JPII, Biała Podlaska 2015
- Hryniewicz J. T.: Uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości – próba systematyzacji, w: K. Jaremczuk (red.), *Uwarunkowania przedsiębiorczości*, WYDAWNICTWO PWSZ, Tarnobrzeg 2004
- Huczek M.: Rola samorządu terytorialnego w rozwoju innowacyjności lokalnej, *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Zarządzanie*, Nr. 1, 2006
- Lokalna strategia innowacji dla powiatu bialskiego i miasta Biała Podlaska, Projekt systemowy „Kapitał intelektualny Lubelszczyzny 2010-2013”, Zacher, L. W., Leśniak-Moczuk, K., Betlej, A., Niećko, I., Błaszczak D., http://www.kil.lubelskie.pl/wp-content/uploads/2013/07/LSI_powiat_bialski.pdf. (15.01.2017)
- Lokalna strategia innowacji dla powiatu puławskiego i miasta Puławy, Projekt systemowy „Kapitał intelektualny Lubelszczyzny 2010-2013”, Zacher, L. W., Leśniak-Moczuk, K., Betlej, A., Niećko, I., Błaszczak, D., http://www.kil.lubelskie.pl/wp-content/uploads/2013/07/LSI_powiat_pulawski.pdf. (15.01.2017)
- Niedzielski P., Jaźwiński I.: Polityka regionalna i innowacje w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa zachodniopomorskiego, III Konferencja naukowa z cyklu „Wiedza i Innowacje” pt. „Wiedza i innowacje w rozwoju gospodarki: siły motoryczne i bariery”, Kraków, 11 stycznia 2007, dostęp: <http://www.institut.info/IIIkonf/referaty/1b/NiedzielskiJaźwiński%20Polityka%20regionalna%20i%20innowacje.pdf> (12.01.2017)
- Niedzielski P., Markiewicz J., Rychlik K., Rzewuski T.: *Innowacyjność w działalności przedsiębiorstw. Kompendium wiedzy*, UNIWERSYTET SZCZECIŃSKI, Szczecin 2007
- Niedzielski P.: Słownik Innowacji - Leksykon haseł, hasło: innowacyjność, dostęp: http://www.pi.gov.pl/parp/chapter_96055.asp?soid=FA1A433EA536472DB353B72F0F987EEB (15.01.2017)
- Noronha Vaza de T., Nijkamp P.: Knowledge and innovation: The strings between global and local dimensions of sustainable growth, *Entrepreneurship & Regional Development*, Vol. 21, No. 4, July 2009
- Nowakowska A.: Regionalny wymiar procesów innowacji, WYDAWNICTWO UŁ, Łódź 2011
- Potoczek A.: Polityka regionalna i gospodarka przestrzenna, AGENCJA TNOiK i CENTRUM KSZTAŁCENIA I DOSKONALENIA KUJAWSCY, Toruń 2003
- Skowronek-Mielczarek A.: Uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce, OW SGH w Warszawie, Warszawa 2013

Ziółkowski M., Goleń M.: Zarządzanie strategiczne rozwojem lokalnym, w: H. Sochacka-Krysiak (red.), Zarządzanie gospodarką i finansami gminy, SGH w Warszawie, Warszawa 2003
Zwolińska-Ligaj M., Adamowicz M.: The activity of local self-governments in the area of creating local innovation (based on the example of Lublin counties, Poland), Proceedings of the 2017 International Scientific Conference "Economic Science for Rural Development", No 44, Jelgava 2017
Zwolińska-Ligaj M.: Bioeconomy as a direction of the development of natural valuable areas in Lublin voivodeship (Poland), Proceedings of the 2016 International Conference "Economic Science for Rural Development", No 41, Jelgava 2016
Zwolińska-Ligaj M.: Przedsiębiorczość na obszarach przyrodniczo cennych województwa lubelskiego, Roczniki Naukowe SERiA, T. XV, Zeszyt 4, Warszawa – Poznań – Rzeszów 2013

Abstract

The aim of the study is to indicate the main factors strengthening the innovativeness of the local economy from the perspective of local development conditions. On this basis, the article indicates the conclusions in relation to the local innovation policy. The paper presents the results of surveys using interview questionnaire addressed to the representatives of the local authorities as well as the owners (or managers) of enterprises. The research was carried out in two districts of the Lublin voivodeship. The material consists of 14 interviews with representatives of municipalities and 147 interviews with entrepreneurs. The study positively verifies the hypothesis of the existing differences in the perception of local factors of innovation from the perspective of local authorities and entrepreneurs, as well as differences in the perception of the role of local factors of innovation from the point of view of the differences in the progress of the development processes at the local scale.

Key words: innovativeness, local development, Lublin Voivodeship

Informacja o Autorach:

prof. dr hab. Mieczysław Adamowicz

Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej
ul. Sidorska 95/97
21-500 Biała Podlaska

e-mail: adamowicz.mieczyslaw@gmail.com

dr inż. Magdalena Zwolińska-Ligaj

Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej
ul. Sidorska 95/97
21-500 Biała Podlaska

e-mail: m.zwolinska-ligaj@dydaktyka.pswbp.pl